

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-27>

УДК 336.74+339.743

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ДОЛАРИЗАЦІЇ

THEORETICAL APPROACHES TO THE DEFINITION OF DOLLARIZATION

Лапчук Богдан Юрійовичкандидат економічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0210-2804>**Lapchuk Bohdan**

Ivan Franko National University of Lviv

У статті висвітлено теоретичні засади доларизації як економічного явища та валютного режиму. Проаналізовано підходи в економічній літературі до визначення термінів «заміщення валют», «доларизація», «режим подвійної валюти», «євроїзація», «ксеномонетизація», «риннок паралельних валют», «двовалютність» та «феномен мультивалют» на позначення паралельного використання в економіці національної та іноземної валют, а також визначено відмінності між заміщенням валют та доларизацією. Систематизовано різні класифікації доларизації, які детально характеризують це явище з різних точок зору. Зроблено висновки, що загальноприйнятим терміном став термін «доларизація», який означає використання будь-якої іноземної валюти в грошовому обігу країни; термін «заміщення валют» є частковим варіантом доларизації, коли іноземна валюта виконує лише одну з функцій грошей – засобу обігу. Відзначено, що термін «доларизація» не позбавлений недоліків і ймовірно, що в процесі еволюції світової фінансової системи буде замінений на інший.

Ключові слова: доларизація, неофіційна доларизація, класифікації доларизації, заміщення валют, євроїзація.

The article provides a comprehensive overview of the different theoretical approaches to the definition of dollarization. The phenomenon of dollarization, which means the use of foreign currency in the monetary circulation of a country, has been the subject of extensive research in the economic science. The terms “currency substitution” and “dollarization” are commonly used to refer to this phenomenon, although there are other approaches as well (among other terms there are “currency mobility”, “euroization”, “xenomonetization”, “double currency”, “parallel currency market”, “dual currency regime”, “multiple currency phenomenon” etc.). The various classifications of dollarization were analyzed in the article. According to the status of the foreign currency, dollarization can be classified as de facto dollarization or de jure dollarization; according to the way the foreign currency is used – as partial dollarization or full dollarization; according to the functions of money – as payments dollarization, financial dollarization or real dollarization; according to the involvement of banks – as banking dollarization or non-banking dollarization; according to financial assets – as deposit dollarization or credit dollarization; according to the status and scale of the use of foreign currency – as unofficial dollarization, semi-official dollarization or official (full) dollarization; as a currency regime, according to the presence of the national currency – as full dollarization, “near” dollarization, and quasi-dollarization (currency board regime). The conclusions are made that the term “dollarization” became widely accepted term for the phenomenon of the use of a foreign currency in the circulation; currency substitution is a partial variant of dollarization since it means the use of a foreign currency as a medium of exchange; “official or full dollarization” is used as one of the exchange rate regimes. According to the active process of seeking an appropriate terminology, it is likely that the term “dollarization” will be replaced in future during the evolution of the world financial system.

Keywords: dollarization, unofficial dollarization, classifications of dollarization, currency substitution, euroization.

Постановка проблеми. При вивченні доларизації як економічного явища і як одного з валютних режимів можна зіткнутися з різними підходами до визначення цього терміну. Саме тому доцільно проаналізувати теоре-

тичні аспекти визначення доларизації та виокремити їхні основні відмінності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема використання іноземних валют в грошовому обігу країни, причини та наслідки



цього явища широко досліджуються в економічній науці. Загальноприйнятими термінами на його позначення стали терміни «заміщення валют» [1–10; 14] та «доларизація» [11–13; 15–17], хоча є й інші підходи [18–25].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В економічній літературі все ще триває пошук терміну на позначення явища доларизації. Тому потреба комплексного аналізу теоретичних аспектів визначення доларизації підтверджує актуальність обраної теми даної статті.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз теоретичних засад економічного явища, що полягає у використанні в грошовому обігу різних валют. Для досягнення цієї мети було виконано такі завдання: висвітлити теоретичні підходи в економічній науці до визначення термінів «доларизація», «євроїзація», «заміщення валют», «паралельні валюти» тощо, а також систематизувати класифікації доларизації за різними критеріями.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зазвичай під терміном «доларизація» розуміють використання іноземної валюти (перш за все доларів США) у грошовому обігу певної країни. Однак цей термін має інші синоніми та різні тлумачення в наукових працях.

Однією з перших робіт, присвячених цій проблемі, була стаття Ланса Гіртона і Дона Ропера «Теорія та наслідки заміщення валют» 1976 року, де автори на позначення використання іноземної валюти в грошовому обігу запропонували термін «заміщення валют» (currency substitution). Серед історичних прикладів заміщення валют вони наводили паралельний обіг царських та більшовицьких грошей в обігу після російської революції, турецької ліри та кіпрського фунта на Північному Кіпрі, а також паралельний обіг трьох валют в Данії, Швеції і Норвегії в рамках валютного союзу наприкінці XIX і початку XX століть. Крім терміну «заміщення валют», автори розмірковували також над терміном «мобільність валют» (currency mobility) [1].

Після розпаду Бреттон-Вудської валютної системи країни, що розвиваються, особливо латиноамериканські, зіткнулися з проблемою заміни національної валюти доларом США у транзакціях, що викликало значний інтерес в економічній науці. Серед праць, присвячених аналізу економічної ситуації та використання іноземних валют в грошовому обігу в Латинській Америці, була стаття Гільєрмо Кальво

та Карлоса Родрігеса «Модель визначення валютного курсу за умов заміщення валют та раціональних очікувань» 1977 року, в якій вони також вжили термін «заміщення валют» на позначення використання долара США у грошовому обігу латиноамериканських країн [2].

Термін «заміщення валют» широко вживався у інших працях і означав заміщення іноземними валютами національних грошей в обігу, але без надання іноземним валютам офіційного статусу платіжного засобу, зокрема, у статтях Марка Майлса [3], Рональда МакКіннона [4], Джона Каддінгтона [5], Франко Спінеллі [6], Лі Томаса [7], Матті Вірена [8], Альберто Джованніні і Барта Туртелбума [9] та численних працях багатьох інших авторів.

Однак у країнах Латинської Америки іноземна валюта, а саме долар США, поступово стала використовуватись не лише як засіб обігу, а й як міра вартості та засіб заощадження. В наукових працях це ширше явище почали позначати терміном «доларизація». Так, Гільєрмо Ортіз у своїх дослідженнях 1983 року «Заміщення валют в Мексиці: проблема доларизації» [10] та «Доларизація в Мексиці: причини і наслідки» [11] визначає доларизацію як рівень фактичного здійснення реальних та фінансових операцій в доларах відносно тих, що здійснюються в національній валюті, а також наголошує на тісному зв'язку концепції доларизації з концепцією заміщення валют. Гільєрмо Ортіз пропонує вимірювати цей рівень доларизації як співвідношення доларів до місцевої валюти в грошовому обігу в будь-який момент часу.

Рубен Ламдані та Йорг Дорліак у своїй праці 1987 року «Доларизація малої економіки» визначають доларизацію як заміну монетарними інституціями національної валюти резервною (наприклад, доларом США) в якості засобу платежу, наголошуючи на її інституційному аспекті [12]. Натомість Майкл Мелвін у статті 1988 року «Доларизація Латинської Америки як ринкова монетарна реформа: докази та наслідки, економічний розвиток і культурні зміни» визначає доларизацію як заміну національної валюти іноземною через зміну попиту під впливом ринкових сил [13].

Гільєрмо Кальво і Карлос Вег у дослідженні 1992 року «Заміщення валют у країнах, що розвиваються: Вступ» детально аналізують подібність термінів «доларизація» та «заміщення валют» в контексті країн Латинської Америки. Автори вказують, що термін «доларизація» також часто використовується у

випадку, коли іноземна валюта виконує функції міри вартості і засобу заощадження, і не обов'язково засобу обігу. Автори пояснюють це тим, що в країнах із високою інфляцією іноземна валюта спочатку використовується як засіб збереження вартості або міра вартості, і лише потім як засіб обігу. Іншими словами, заміщення валют (тобто використання іноземної валюти як засобу обігу) автори вважають останньою стадією доларизації [14].

Пабло Гвідотті і Карлос Родрігес у своїй праці 1992 року «Доларизація в Латинській Америці. Закон Грешема навпаки?» аналізували феномен стійкої доларизації в країнах з високою інфляцією, таких як Болівія, Мексика, Перу та Уругвай, та запропонували просту модель доларизації. Модель враховує трансакційні витрати на зміну валюти операцій, які визначають діапазон, у межах якого не буде стимулів перемикається між ними. Вище верхнього значення діапазону місцева валюта поступово витісниться і економіка стане повністю доларизованою, нижче нижнього значення діапазону відбудеться дедоларизація [15].

Таким чином, багато авторів визначають доларизацію як використання іноземної валюти в обігу та виконання нею трьох функцій грошей: міри вартості, засобу обігу і засобу заощадження. Натомість термін «замі-

щення валют» означає використання іноземної валюти в якості засобу обігу. Отже, економіка, що стикається із заміщенням валют, за визначенням є також доларизованою (частково), але економіка, що є (частково) доларизованою, не обов'язково стикається із заміщенням валют [16].

Деякі автори поряд з терміном «доларизація» вживають також термін «режим подвійної валюти» (dual currency regime), під яким розуміють ситуацію, коли в банківській системі країни офіційно дозволені депозитні та кредитні операції в іноземних валютах [17–18].

Термін «доларизація» часто критикують за походження від назви «долар», оскільки у світовій економіці є багато прикладів використання інших валют в грошовому обігу країн світу. Деякі автори використовують за аналогією термін «євроізація» [19–20], інші пропонують термін «ксеномонетизація» (xenomonetization) [21–22]. Ще приклади пошуку термінології – терміни «ринку паралельних валют» (parallel currency market) [23], «двовалютність» [24] та «феномен мультивалют» (multiple currency phenomenon) [25] на позначення паралельного використання в економіці національної та іноземної валют. Однак ці терміни ще не набули значного поширення.

Еволюцію теоретичних підходів до визначення доларизації наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Термінологія доларизації

Термін	Термін в оригіналі	Автори
Заміщення валют	currency substitution	Ланс Гіртон і Дон Ропер, Гільєрмо Кальво і Карлос Родрігес, Марк Майлс, Рональд МакКіннон, Джон Каддінгтон, Франко Спінеллі, Лі Томас, Матті Вірен, Альберто Джованніні і Барт Туртелбум, Гільєрмо Ортіз та інші
Мобільність валют	currency mobility	Ланс Гіртон і Дон Ропер
Доларизація	dollarization	Гільєрмо Ортіз, Рубен Ламдані і Йорг Дорліак, Майкл Мелвін, Гільєрмо Кальво і Карлос Вер, Пабло Гвідотті і Карлос Родрігес та інші
Євроізація	euroisation	Едгар Феж, Гвідо делла Валле, Васіліка Кота, Ромен Вейрун, Езекіль Кабезон, Шаю Гуо та інші
Ксеномонетизація	xenomonetization	Александр Мінда, Біргюль Камбазоглу
Двовалютність	dwuwalutowość	Алойзи Новак
Паралельні валюти	parallel currency market	П'єр-Рішар Агенор
Режим подвійної валюти	dual currency regime	Джанні Де Ніколо, Патрик Гогоган і Алан Айз; Бен Крег і Крістофер Воллер
Феномен мультивалют	multiple currency phenomenon	Джаянт Менон

Джерело: складено автором

Таким чином, термін «доларизація» в сучасній економічній науці вже став загально-прийнятим і означає використання будь-якої валюти (а не лише долара США) у грошовому обігу країни. Цей термін найбільш повно враховує всі аспекти цього економічного явища і використовується різними мовами (наприклад, французькою – dollarisation, іспанською – dolarización, німецькою – dollarisierung, італійською – dollarizzazione, польською – dolaryzacja тощо).

Крім того, в економічній науці наводяться різні класифікації доларизації, які детально

характеризують це явище з різних точок зору. Так, за статусом іноземної валюти доларизацію поділяють на доларизацію де факто (de facto dollarization, при якій іноземна валюта не має офіційного статусу) і доларизацію де юре (de jure dollarization, при якій іноземна валюта має офіційний статус); за способом використання іноземної валюти – на часткову доларизацію (partial dollarization, яка означає виконання іноземною валютою однієї з трьох класичних функцій грошей – засобу обігу, засобу нагромадження або міри вартості) та повну доларизацію (full dollarization, яка озна-

Таблиця 2

Класифікації доларизації

<i>За статусом іноземної валюти</i>	
Доларизація де факто (фактична доларизація)	Іноземна валюта не має статусу платіжного засобу на території країни
Доларизація де юре	Іноземна валюта має статус платіжного засобу
<i>За способом використання іноземної валюти</i>	
Часткова доларизація	Іноземна і національна валюти використовуються паралельно
Повна доларизація	Іноземна валюта використовується замість національної
<i>За функціями грошей</i>	
Доларизація платежів	Іноземна валюта виконує функції засобу платежу
Фінансова доларизація	Іноземна валюта виконує функції засобу нагромадження
Реальна доларизація	Іноземна валюта виконує функції міри вартості
<i>За залученням банків</i>	
Доларизація банківської системи	Іноземна валюта використовується в банківській системі країни
Позабанківська доларизація	Іноземна валюта використовується поза банківською системою країни
<i>За фінансовими активами</i>	
Доларизація депозитів (депозитна доларизація)	Іноземна валюта використовується у депозитах
Доларизація кредитів (кредитна доларизація)	Іноземна валюта використовується у кредитах
<i>За статусом і масштабами використання іноземної валюти</i>	
Неофіційна доларизація (тіньова доларизація)	Іноземна валюта не має статусу платіжного засобу на території країни і відіграє вторинну роль в операціях
Напівофіційна доларизація	Іноземна валюта має статус платіжного засобу на території країни і відіграє вторинну роль в операціях
Офіційна (повна) доларизація	Іноземна валюта має статус платіжного засобу на території країни і відіграє первинну роль в операціях
	Повна відмова від національної грошової одиниці та перехід на іноземну
<i>За наявністю національної валюти як валютний режим</i>	
Повна доларизація	Повна відмова від національної валюти
«Майже» доларизація	Існування символічної національної валюти поряд з іноземною
Квазі-доларизація	Режим валютної ради

Джерело: складено автором

чає виконання іноземною валютою усіх трьох класичних функцій грошей, відмову від національної грошової одиниці та перехід на іноземну); за функціями грошей – на доларизацію платежів (payments dollarization, при якій іноземна валюта використовується як засіб платежу), фінансову доларизацію (financial dollarization, при якій іноземна валюта використовується як засіб нагромадження) та реальну доларизацію (real dollarization, при якій іноземна валюта використовується як міра вартості); за залученням банків – на доларизацію банківської системи (banking dollarization) і позабанківську доларизацію (non-banking dollarization); за фінансовими активами – на доларизацію депозитів (deposit dollarization) та доларизацію кредитів (credit dollarization); за статусом і масштабами використання іноземної валюти – на неофіційну доларизацію (unofficial dollarization, коли іноземна валюта не має статусу платіжного засобу на території країни і відіграє вторинну роль в операціях), напівофіційну доларизацію (semi-official dollarization, коли іноземна валюта має статус платіжного засобу на території країни, але відіграє вторинну роль в операціях) та офіційну (або повну) доларизацію (official (full) dollarization, коли іноземна валюта має статус платіжного засобу на території країни і відіграє первинну роль в операціях, або національна валюта повністю скасована); як валютний режим за наявністю національної валюти – на повну долариза-

цію (full dollarization, означає повну відмову від національної валюти), „майже” доларизацію (near dollarization, означає існування символічної національної валюти поряд з іноземною) та квазі-доларизацію (quasi-dollarization, у режимі валютної ради – Currency Board) [26].

Наведені класифікації доларизації частково дублюють одна одну, їх підсумовано у таблиці 2.

Висновки. Аналіз теоретичних підходів до визначення доларизації як економічного явища дозволяє зробити такі висновки:

- загальноприйнятим терміном на позначення явища використання будь-якої іноземної валюти в грошовому обігу країни став термін «доларизація»;
- поширений термін «заміщення валют» є частковим варіантом доларизації, коли іноземна валюта виконує лише одну з функцій грошей – засобу обігу;
- термін «офіційна доларизація» використовується на позначення відповідного валютного режиму;
- різноманітні класифікації доларизації як економічного явища та валютного режиму розкривають її багатогранну сутність;
- інші терміни не набули широкого поширення в економічній літературі;
- термін «доларизація» не позбавлений недоліків і ймовірно, що в процесі еволюції світової фінансової системи в далекій перспективі буде замінений на інший.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Girton, Lance and Roper, Don. Theory and Implications of Currency Substitution. *International Finance Discussion Papers (IFDP)*. August 1976. The Federal Reserve System. URL: <https://www.federalreserve.gov/econres/ifdp/theory-and-implications-of-currency-substitution.htm>
2. Calvo, Guillermo and Rodríguez, Carlos. A Model of Exchange Rate Determination under Currency Substitution and Rational Expectation. *Journal of Political Economy*. 1977. No. 3, pp. 617–625.
3. Miles, Marc. Currency Substitution, Flexible Exchange Rates, and Monetary Independence. *The American Economic Review*. Vol. 68, No. 3 (Jun., 1978), pp. 428–436.
4. McKinnon, Ronald. Currency Substitution and Instability in the World Dollar Standard. *The American Economic Review*. Vol. 72, No. 3 (Jun., 1982), pp. 320–333.
5. Cuddington, John. Currency Substitution, Capital Mobility and Money Demand. *Journal of International Money and Finance*. 1983. No. 2, Issue 2, pp. 111–133.
6. Spinelli, Franco. Currency Substitution, Flexible Exchange Rates, and the Case for International Monetary Cooperation: Discussion of a Recent Proposal. *Staff Papers (International Monetary Fund)*. Vol. 30, no. 4 (Dec., 1983), pp. 755–783.
7. Thomas, Lee. Portfolio Theory and Currency Substitution. *Journal of Money, Credit and Banking*. Vol. 17, no. 3 (Aug., 1985), pp. 347–357.
8. Virén, Matti. McKinnon's Currency Substitution Hypothesis: Some New Evidence. *Bank of Finland Discussion Papers*. 1990. No. 20/1990.

9. Giovannini, Alberto and Turtelboom, Bart. Currency Substitution. *NBER Working Papers*. 1992. No. 4232, National Bureau of Economic Research, Inc.
10. Ortiz, Guillermo. Currency Substitution in Mexico: The Dollarization Problem. *Journal of Money, Credit and Banking*. Vol. 15, no. 2 (May, 1983), pp. 174-185.
11. Ortiz, Guillermo. Dollarization in Mexico: Causes and Consequences. NBER Chapters, in: *Financial Policies and the World Capital Market: The Problem of Latin American Countries*. National Bureau of Economic Research, 1983. P. 71–106.
12. Lamdany, Ruben and Dorhac, Jorge. The Dollarization of a Small Economy. *The Scandinavian Journal of Economics*. Vol. 89, no. 1 (Mar., 1987), pp. 91–102.
13. Melvin, Michael. The Dollarization of Latin America as a Market-Enforced Monetary Reform: Evidence and Implications. *Economic Development and Cultural Change*. Vol. 36, no. 3 (Apr., 1988), pp. 543–558.
14. Calvo, Guillermo and Végh, Carlos. Currency Substitution in Developing Countries: An Introduction. *IMF Working Papers*, no. 92/40. International Monetary Fund, 1992.
15. Guidotti, Pablo and Rodriguez, Carlos. Dollarization in Latin America: Gresham's Law in Reverse? *IMF Staff papers*. Vol. 39, no. 3. International Monetary Fund, 1992.
16. Yap, Josef. Dollarization: Concepts and Implications for Monetary and Exchange Rate Policy in the Philippines. *PIDS Discussion Paper Series*. 2001. No. 2001-03. Philippine Institute for Development Studies.
17. De Nicolo, Gianni; Honohan, Patrick; Ize, Alain. Dollarization of the Banking System: Good or Bad? *IMF Working Papers*. No. 2003/146. International Monetary Fund, 2003.
18. Craig, Ben and Waller, Christopher. Dual-currency Economies as Multiple-payment Systems. *Economic Review*, Federal Reserve Bank of Cleveland. 2000. Issue Q I, pp. 2–13.
19. Feige, Edgar. Dynamics of Currency Substitution, Asset Substitution and De facto Dollarisation and Euroisation in Transition Countries. *Comparative Economic Studies*, Palgrave Macmillan; Association for Comparative Economic Studies. 2003. Vol. 45 (3), pp. 358–383.
20. Valle, Guido della; Kota, Vasilika; Veyrune, Romain; Cabezon, Ezequiel; Guo, Shaoyu. Euroization Drivers and Effective Policy Response: An Application to the case of Albania. *IMF Working Papers*. No. 2018/021. International Monetary Fund, 2018.
21. Minda, Alexandre. La Dollarisation Intégrale: Une Option Monétaire de Dernier Ressort pour l'Amérique Latine? *Mondes en Développement*, De Boeck Université. 2005. Vol. 130 (2), pp. 15–39.
22. Cambazoğlu, Birgül. Xenomonetisation: is it dollarization? In book: *Current Debates in Economic Growth & Public Finance & Game Theory Studies*. IJOPEC, 2019. P. 23–39.
23. Agenor, Pierre-Richard. Parallel Currency Markets in Developing Countries. *IMF Working Papers*. Issue 114. International Monetary Fund, 1990.
24. Nowak, Alojzy. Dolar czy euro pieniądzem przyszłości? (Części 1 i 2). *Studia Europejskie*. 2001. Nr 1/2001 i 2/2001.
25. Menon, Jayant. Dollarization and the Multiple Currency Phenomenon in Lao PDR: Costs, Benefits and Policy Options. *ADB Institute Discussion Paper*. 2007. No. 58.
26. Лапчук, Богдан. Класифікації доларизації в сучасній економічній науці. *Вісник Львівського університету. Серія економічна*. 2008. Вип. 39. С. 274–275.

REFERENCES:

1. Girton, Lance and Roper, Don (1976). Theory and Implications of Currency Substitution. *International Finance Discussion Papers (IFDP)*. The Federal Reserve System. Available at: <https://www.federalreserve.gov/econres/ifdp/theory-and-implications-of-currency-substitution.htm>.
2. Calvo, Guillermo and Rodríguez, Carlos (1977). A Model of Exchange Rate Determination under Currency Substitution and Rational Expectation. *Journal of Political Economy*. No. 3, pp. 617–625.
3. Miles, Marc (1978). Currency Substitution, Flexible Exchange Rates, and Monetary Independence. *The American Economic Review*. Vol. 68, no. 3, pp. 428–436.
4. McKinnon, Ronald (1982). Currency Substitution and Instability in the World Dollar Standard. *The American Economic Review*. Vol. 72, no. 3, pp. 320–333.
5. Cuddington, John (1983). Currency Substitution, Capital Mobility and Money Demand. *Journal of International Money and Finance*. No. 2, Issue 2, pp. 111–133.
6. Spinelli, Franco (1983). Currency Substitution, Flexible Exchange Rates, and the Case for International Monetary Cooperation: Discussion of a Recent Proposal. *Staff Papers (International Monetary Fund)*. Vol. 30, no. 4, pp. 755–783.

7. Thomas, Lee (1985). Portfolio Theory and Currency Substitution. *Journal of Money, Credit and Banking*. Vol. 17, no. 3, pp. 347–357.
8. Virén, Matti (1990). McKinnon's Currency Substitution Hypothesis: Some New Evidence. *Bank of Finland Discussion Papers*. No. 20/1990.
9. Giovannini, Alberto and Turtelboom, Bart (1992). Currency Substitution. *NBER Working Papers*. No. 4232, National Bureau of Economic Research, Inc.
10. Ortiz, Guillermo (1983). Currency Substitution in Mexico: The Dollarization Problem. *Journal of Money, Credit and Banking*. Vol. 15, no. 2, pp. 174–185.
11. Ortiz, Guillermo (1983). Dollarization in Mexico: Causes and Consequences. NBER Chapters, in: *Financial Policies and the World Capital Market: The Problem of Latin American Countries*, pp. 71–106, National Bureau of Economic Research, Inc.
12. Lamdany, Ruben and Dorlhiac, Jorge (1987). The Dollarization of a Small Economy. *The Scandinavian Journal of Economics*. Vol. 89, no. 1, pp. 91–102.
13. Melvin, Michael (1988). The Dollarization of Latin America as a Market-Enforced Monetary Reform: Evidence and Implications. *Economic Development and Cultural Change*. Vol. 36, no. 3, pp. 543–558.
14. Calvo, Guillermo and Végh, Carlos (1992). Currency Substitution in Developing Countries: An Introduction. *IMF Working Papers*. No. 92/40.
15. Guidotti, Pablo and Rodriguez, Carlos (1992). Dollarization in Latin America: Gresham's Law in Reverse? *IMF Staff papers*. Vol. 39, no. 3.
16. Yap, Josef (2001). Dollarization: Concepts and Implications for Monetary and Exchange Rate Policy in the Philippines. *PIDS Discussion Paper Series*. No. 2001-03. Philippine Institute for Development Studies.
17. De Nicolo, Gianni; Honohan, Patrick; Ize, Alain (2003). Dollarization of the Banking System: Good or Bad? *IMF Working Papers*. No. 2003/146.
18. Craig, Ben and Waller, Christopher (2000). Dual-currency Economies as Multiple-payment Systems. *Economic Review, Federal Reserve Bank of Cleveland*. Issue Q I, pp 2-13.
19. Feige, Edgar (2003). Dynamics of Currency Substitution, Asset Substitution and De facto Dollarisation and Euroisation in Transition Countries. *Comparative Economic Studies*, Palgrave Macmillan; Association for Comparative Economic Studies. Vol. 45 (3), pp. 358–383.
20. Valle, Guido della; Kota, Vasilika; Veyrone, Romain; Cabezon, Ezequiel; Guo, Shaoyu (2018). Euroization Drivers and Effective Policy Response: An Application to the case of Albania. *IMF Working Papers*. No. 2018/021.
21. Minda, Alexandre (2005). La Dollarisation Intégrale: Une Option Monétaire de Dernier Ressort pour l'Amérique Latine? *Mondes en Développement*, De Boeck Université. Vol. 130 (2), pp. 15–39.
22. Cambazoğlu, Birgül (2019). Xenomonetisation: is it dollarization? In book: *Current Debates in Economic Growth & Public Finance & Game Theory Studies*. IJOPEC, pp. 23–39.
23. Agenor, Pierre-Richard (1990). Parallel Currency Markets in Developing Countries. *IMF Working Papers*. Vol. 1990, Issue 114.
24. Nowak, Alojzy (2001). Dolar czy euro pieniądzem przyszłości? (Części 1 i 2). *Studia Europejskie*. Nr 1/2001 i 2/2001.
25. Menon, Jayant (2007). Dollarization and the Multiple Currency Phenomenon in Lao PDR: Costs, Benefits and Policy Options. *ADB Institute Discussion Paper*. No. 58.
26. Lapchuk, Bohdan (2008). Klasyfikatsii dolaryzatsii v suchasnyy ekonomichnyy nautsi [Classifying Dollarization in Contemporary Economics]. *Visnyk of the Lviv University. Series Economics*. No 39, pp. 274–275. (in Ukrainian).